

**С. Булик-Верхола, Г. Наконечна,
Ю. Теглівець, *Основи
термінознавства: навчальний
посібник, Львів 2013, 160 с.***

W 2013 roku wydawnictwo Narodowego Uniwersytetu „Lwowska Politechnika” wydało monografię pt: „*Основи термінознавства: навчальний посібник*” autorstwa S. Bułyk-Werchoła, H. Nakonecznoj oraz J. Tehliwec’. Wszystkie autorki są pracownikami naukowymi Narodowego Uniwersytetu „Lwowska Politechnika”, prowadzą szeroko zakrojone badania naukowe w zakresie terminologii ukraińskiej i mają na tym polu duże osiągnięcia, co potwierdzają ich liczne publikacje¹. Nie bez znaczenia pozostaje również fakt, że monografia została opublikowana w ośrodku naukowym, który od wielu lat aktywnie zajmuje się terminoznawstwem ukraińskim m.in. regularnie wydając czasopismo „*Problemy terminologii ukraińskiej*” oraz co dwa lata organizując międzynarodową konferencję naukową poświęconą tej właśnie tematyce. Recenzowana książka wydaje się być tym bardziej istotna i wartościowa, że w ostatnim dwudziestoleciu, a więc na przełomie XX i XXI wieku, terminologia ukraińska przeżywała swój „złoty okres” i rozwijała się bardzo dynamicznie. Należy jednak zaznaczyć, że nie jest to pierwsze opracowanie problemów współczesnego terminoznawstwa ukraińskiego, bowiem od czasu ukazania się powszechnie wszystkim terminologom znanej monografii „*Українське термінознавство*”² pojawiło się co najmniej kilka znaczących pozycji naukowych na ten temat³. Fakt

¹ Zob.: І. Кочан, *Українське термінознавство в іменах*, Львів 2012, с. 69, 182, 237.

² Т. Панько, І. Кочан, Г. Мацюк, *Українське термінознавство*, Львів 1994.

³ Zob.: О. Павлова, *Основи термінознавства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*, Рівне 2011; А. Д’яков, *Основи термінотворення: семантичний та соціолінгвістичний аспекти*, Київ 2000; М. Зарицький, *Актуальні проблеми українського термінознавства: підручник*, Київ 2010; Л. Марчук, *Основи термінознавства*, Кам’янець-Подільський 2011 i in.

ten jednak wydaje się świadczyć o ogromnym zapotrzebowaniu na tego typu literaturę oraz o nieustającej konieczności uzupełniania wiedzy terminologicznej w dobie jej szybkiego rozwoju.

Podręcznik naukowy „*Основи термінознавства*” składa się z dziewięciu rozdziałów, z których każdy zawiera zarówno część teoretyczną, jak i praktyczną; z ośmiu dodatków oraz obszernego spisu rekomendowanej literatury. Struktura podręcznika jest bardzo przejrzysta i skonstruowana w taki sposób, że nadaje się on zarówno do pracy z nim podczas zajęć, jak również do samodzielnej pracy studentów. Jak czytamy we wstępie, monografia porusza „(...) ważne zagadnienia programowego materiału dla kursu *Podstawy terminoznawstwa*, do każdego tematu podano szereg zadań praktycznych, dzięki którym studentom będzie łatwiej przyswoić materiał teoretyczny (...)” [s. 2, tłum. – M. J.].

Struktura każdego rozdziału monografii „*Основи термінознавства: навчальний посібник*” zbudowana jest według następującego schematu: część teoretyczna, pytania sprawdzające nowo nabytą wiedzę teoretyczną oraz zadania praktyczne, mające na celu pogłębienie zdobytej wiedzy i zastosowanie jej w praktyce. W każdym rozdziale jest od 5 do 20 takich zadań praktycznych, które wymagają od studentów m. in.: samodzielnej pracy ze słownikami terminologicznymi różnych specjalizacji oraz redakcji tekstów specjalistycznych (zarówno od strony ortograficznej, gramatycznej, jak i stylistycznej). Każdy rozdział zamyka spis rekomendowanej literatury dla danego tematu.

Rozdział 1., zatytułowany *Термінознавство як наука. Предмет й основні завдання курсу термінознавства*, wprowadza w sferę teoretyczną dotyczącą podstawowych pojęć terminoznawstwa definiując m.in. *termin*, *terminologię* oraz *pole terminologiczne*. Autorki dokonują również ogólnego podziału terminów, określają ich cechy charakterystyczne oraz rozgraniczają *terminy* i *profesjonalizmy*.

W rozdziale 2. *3 історії термінознавства* w sposób chronologiczny zostały przedstawione główne etapy rozwoju terminoznawstwa ukraińskiego jako nauki, począwszy od IX wieku aż do wiek XXI. Każdy okres został scharakteryzowany przez pryzmat dokonań najwybitniejszych naukowców-terminologów danego czasu, dzięki czemu wymienione zostały nie tylko główne ośrodki i kierunki rozwoju terminoznawstwa, ale także nazwiska zasłużonych dla rozwoju tej nauki oraz ich najważniejsze dzieła.

Rozdział 3. *Опрацювання термінологічної спадщини в сучасних умовах* został poświęcony problemom uporządkowania ukraińskiej terminologii naukowo-technicznej. Autorki wymieniają pięć głównych sposobów (formalny, etnograficzny, konserwatywny, internacjonalny, umiarkowany), za pomocą których współcześni naukowcy starają się uporządkować nagromadzoną przez stulecia ukraińską leksykę terminologiczną. W tej części pracy uwaga została zwrócona również na trzy główne problemy, które dają się zaobserwować w terminologii, a mianowicie: problem słowotwórstwa, synonimii oraz kultury języka naukowego (każdy z nich został szczegółowo omówiony w następnych rozdziałach).

W rozdziale 4., zatytułowanym *Лексико-семантична характеристика української науково-технічної термінології*, autorki dokonują opisu głównych procesów leksykalno-semantycznych, które zachodzą w obrębie leksyki terminologicznej, a więc: polisemii, homonimii, hiperonimii, synonimii, antonimii oraz paronimii. Do każdego procesu podają przykłady, dzięki czemu zrozumienie opisywanego zjawiska staje się łatwiejsze. Ponadto, podają przyczyny oraz omawiają pozytywne i negatywne skutki występowania tych zjawisk w terminologii ukraińskiej.

W rozdziale 5. *Способи термінотворення* przedstawione zostały różne sposoby tworzenia terminów i skupień terminologicznych w języku ukraińskim, m.in. sposób morfologiczny, morfologiczno-syntaktyczny i analityczny. Autorki zwracają uwagę na to, że najczęściej wykorzystywany jest sposób morfologiczny (sufiksacja, prefiksacja) i dla potwierdzenia tej tezy podają liczne przykłady terminów powstałych w ten sposób oraz wymieniają najbardziej produktywne sufiksy i prefiksy, wykorzystywane w procesie tworzenia ukraińskich terminów naukowo-technicznych.

Kolejnym ważnym zagadnieniem, któremu został poświęcony rozdział 6. monografii pt. *Запозичення та переклад термінів*, są zapożyczenia terminów z innych języków oraz problemy ich przekładu. Jednak wydaje się to być tak złożony temat, że nadaje się na oddzielną publikację naukową. Dlatego też w recenzowanym podręczniku został jedynie zasygnalizowany, opisany dość pobieżnie, aby uświadomić czytelnikom i studentom będącym z niego korzystając, że taki problem w terminoznawstwie ukraińskim istnieje. Wydaje się to być jak najbardziej słuszną decyzją. W tej części monografii poruszono także kwestię poprawnego zapisu ukraińskich terminów, w tym również transliteracji.

Rozdział 7., zatytułowany *Термінографія*, pochyla się nad bardzo istotnym zagadnieniem ukraińskiego terminoznawstwa, jakim jest leksykografia terminologiczna. Na początku przedstawiono krótki zarys historii terminografii ukraińskiej, a następnie dokonano szczegółowej klasyfikacji ukraińskich słowników terminologicznych w oparciu o współczesne standardy. Do podstawowych kryteriów klasyfikujących słowniki terminologiczne autorki zaliczają m.in.: objętość słownika, sposób doboru terminów, zasięg tematyczny, typ słownika oraz jego język. W oparciu o powyższe dane, w monografii wymieniono takie rodzaje słowników terminologicznych: uniwersalne, branżowe, wielobranżowe, jedno- i wielotomowe, jedno- i wielojęzyczne, tłumaczeniowe, encyklopedyczne, ilustrowane. Do każdego rodzaju autorki starają się podać przykłady istniejących słowników terminologicznych z różnych dziedzin nauki. Jednak poważnym mankamentem tego rozdziału wydaje się być całkowity brak przykładów słowników wydanych po roku 2000. Pomimo tego, że autorki na początku rozdziału zamieściły informację, iż został on opracowany na podstawie książki „*Українська термінографія (1948-2002): бібліографічний покажчик*”⁴, decyzja ta wydaje się być całkowicie nieuzasadniona, ponieważ, jak zaznaczono

⁴ М. Комова, *Українська термінографія (1948-2002): бібліографічний покажчик*, Львів 2003.

w jednym z pierwszych rozdziałów: „(...) zauważamy dzisiaj dużą terminograficzną aktywność: w 1990 r. wydano 5 słowników terminologicznych, w 1992 – 22, w 1993 – 62, w 1996 – 29, w 2012 – 113” [c. 20, tłum. – M. J.]. Tymczasem, żaden ze 113 słowników wydanych w 2012 roku i latach poprzednich XXI wieku nie został wymieniony. Odnosząc się do powyższego cytatu możemy doszukać się jeszcze jednej drobnej nieścisłości, bowiem w innym miejscu monografii bardzo podobna informacja została przedstawiona w sposób następujący: „(...) o ile w 1990 r. wydano 6 słowników terminologicznych, to w 1992 – 29, a w 1993 – 76” [c. 79, tłum. – M. J.]. Takie dane statystyczne (zwłaszcza, że rozbieżne), dla potwierdzenia i uwiarygodnienia, z pewnością warto byłoby poprzeć podaniem jakiegoś rzetelnego źródła informacji.

Rozdział 8 monografii, zatytułowany *Стандартизація термінології*, został poświęcony problemom standaryzacji terminologii ukraińskiej. I choć jest to bardzo ważne zagadnienie, wydaje się być zbyt skomplikowanym jak na materiał przeznaczony dla kursu *Podstawy terminoznawstwa* i na tym etapie można byłoby go pominąć. Ponadto, w tej części akurat zabrakło przykładów, które pomogłyby lepiej zrozumieć kwestię standaryzacji terminologii ukraińskiej, zwłaszcza w miejscu, w którym podany został algorytm układania standardu terminologicznego.

Natomiast ostatni 9 rozdział podręcznika pt. *Науковий стиль мовлення. Ознаки. Жанри*, wydaje się być jak najbardziej potrzebny i przydatny. Porusza on kwestie stylu naukowego, charakteryzując jego podstawowe cechy oraz wymieniając główne gatunki (zarówno w ustnej, jak i w pisemnej formie), takie jak: recenzja, artykuł naukowy, wykład, przemówienie, podręcznik, monografia, dysertacja. Krótki, ale treściwy opis każdej z form naukowego stylu z pewnością pomoże studentom w opracowywaniu i przygotowywaniu ich własnych wypowiedzi naukowych w celu zaprezentowania ich szerszej publiczności.

Nieodłączną i bardzo ważną częścią recenzowanej monografii są zamieszczone na końcu dodatki. Na szczególną uwagę zasługuje dodatek 1 zatytułowany *Найвидатніші українські термінологи*. Jest to alfabetyczny spis nazwisk najbardziej znanych i zasłużonych terminologów ukraińskich (przedstawiciele różnych nauk) wraz z krótką notką bibliograficzną i wykazem ich najważniejszych dokonań w dziedzinie terminologii. Nie sposób jednak nie zauważyć, że w tym miejscu również, podobnie jak w rozdziale dotyczącym słowników terminologicznych, całkowicie pominięto dorobek naukowy współczesnych terminologów pracujących na przełomie XX i XXI wieku, zupełnie tak, jakby pośród nich nie było wybitnych osobistości zasłużonych dla ukraińskiego terminoznawstwa. O tym, że to nie prawda, świadczy chociażby, wspomiana już wcześniej, monografia „*Українське термінознавство в іменах*”⁵, w jakiej można znaleźć nazwiska wielu współczesnych terminologów ukraińskich, którzy mają wybitne osiągnięcia naukowe na tym polu.

Dodatek 2 *Взірець характеристики термінів* to w przejrzysty, graficzny sposób zaprezentowana pełna charakterystyka kilku przykładowych terminów. Dzięki

⁵ І. Кочан, *Українське термінознавство в іменах*, Львів 2012.

temu, że wszystkie cechy terminów zostały wpisane do tabeli, łatwo można usystematyzować całą swoją wiedzę na temat terminologii i w zaproponowany sposób samodzielnie opisywać dowolnie wybrane terminy.

Kolejne dodatki 3–7 zostały opracowane z myślą o tym, aby ułatwić studentom przygotowanie się do zaliczenia kursu. Są to praktyczne i szczegółowe wymagania do napisania pracy zaliczeniowej oraz publikacji naukowej, łącznie z podanymi na wzór przykładami artykułu naukowego oraz graficznego zapisu wykorzystanej literatury, a także składający się z ponad 30 pytań przykładowy test zaliczeniowy. Natomiast dodatek 8 to krótki słowniczek synonimów terminologicznych, stworzony w oparciu o przykłady podawane w monografii. Całość zamyka obszerny spis rekomendowanej literatury, który z pewnością będzie przydatny osobom chcącym poszerzyć swoją wiedzę na dany temat.

Reasumując: recenzowana monografia pt. „*Основи термінознавства: навчальний посібник*” autorstwa S. Bułyk-Werchoła, H. Nakonecznoj oraz J. Tehliwec’ to rzetelnie opracowana i w skondensowany, przystępny sposób opisująca najważniejsze kwestie terminoznawstwa ukraińskiego, publikacja naukowa. Jej wielką wartością jest to, że zawiera zarówno część teoretyczną, jak i różnorodne zadania praktyczne. Dzięki temu, że zadania praktyczne w podręczniku zostały skonstruowane w sposób uniwersalny, może on być przeznaczony dla studentów szkół wyższych studiujących na różnych kierunkach, niezależnie od ich wiodącej specjalizacji, co jest niezaprzeczalnym walorem tej monografii.

Za mankament monografii uważam fakt, że trochę za mało miejsca poświęcono dokonaniom w dziedzinie terminologii z ostatniego dziesięciolecia, w którym rozwijała się ona bardzo dynamicznie. Intensywny i szybki rozwój bowiem wręcz wymaga nieustającego uzupełniania wiedzy terminologicznej. Jednak pomimo drobnych niedociągnięć i nieścisłości, których nie sposób było nie zauważyć, książka ta z całą pewnością może być z dobrym skutkiem wykorzystywana zgodnie ze swoim przeznaczeniem – czyli jako podręcznik dla studentów uczestniczących w kursie *Podstawy terminoznawstwa*. Na pewno będzie dobrym materiałem dydaktycznym oraz wsparciem naukowym dla wykładowców akademickich prowadzących taki kurs, jak również ciekawą lekturą dla studentów i cennym źródłem informacji dla wszystkich pozostałych osób, które interesują się problemami współczesnego terminoznawstwa ukraińskiego.

Magdalena JEŽ

BIBLIOGRAFIA

- Д'яков А., *Основи термінотворення: семантичний та соціолінгвістичний аспекти*, Київ 2000.
- Зарицький М., *Актуальні проблеми українського термінознавства: підручник*, Київ 2010.

Комова М., Українська термінографія (1948-2002): бібліографічний покажчик, Львів 2003.

Кочан І., *Українське термінознавство в іменах*, Львів 2012.

Марчук Л., *Основи термінознавства*, Кам'янець-Подільський 2011.

Павлова О., *Основи термінознавства: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів*, Рівне 2011.

Панько Т., Кочан І., Мацюк Г., *Українське термінознавство*, Львів 1994.